

כלל יב

מה אומרת לי הסוגיא? ❧

פעמים מתלווה לעיון ההלכתי בסוגיא גם אמירה מוסרית והדרכה התנהגותית.

הרמב"ם בסוף הלכות תמורה (פ"ג הי"ג) כותב:

...וכול אלו הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו. ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה, לתקן הדעות וליישר כל המעשים, וכן הוא אומר "הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך".

פעמים, שאין אנו עומדים על העצה שיש בדיני התורה, ואין אנו רואים כיצד ההלכה שלפנינו מתקנת את דעותינו ואת מעשינו. אולם, פעמים שאנו יכולים לשאוב מדיני התורה ומהלכותיה אורחות חיים, והדרכות להנהגת המציאות על פי התורה.

השקפת עולמם של חכמים באה לידי ביטוי בכל דבריהם. הצורה שבה התייחסו לדינים שונים, הסגנון שבו נקטו והסברות העומדות מאחורי הדינים, יכולים לתת ללומד עצות - ליישר את דרכיו ולהנהיג את מעשיו על פי דרכה של תורה. דוגמא לכך ניתן לראות בדבריו של רבי יוחנן, הלומד הנהגה מוסרית מסגנונה של משנה הלכתית. לשון המשנה (שבת קכ"ו ע"ב):

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש.

המשנה עוסקת בהלכות שבת, אך רבי יוחנן לומד מהמשנה הדרכות בתחומים שונים לחלוטין (שבת קכ"ז ע"א):

אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש, דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשכמת בית המדרש, דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש.

העובדה שהמשנה הביאה שתי דוגמאות לצורך לפנות קופות של תבן, האחת מפני אורחים והאחת מפני ביטול בית המדרש, מלמדת את רבי יוחנן על סדרי העדיפויות ועל סולם הערכים שעמד בפני כותב המשנה. המשנה מלמדת אותנו

את היחס הנכון לאורחים. אף כי לא לשם כך נכתבה, הרי שאנו יכולים ללמוד ממנה כיצד התייחס בעל המשנה לאורחים, ומהו היחס הראוי בעיניו לאורחים.

דוגמא נוספת עולה מדברי הגמרא על דין ארבעה וחמשה. אמרה תורה (שמות כ"א, ל"ז):

כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר או שֶׁה וּטְבָחוֹ או מְכָרוּ חֲמִשָּׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֵאן תַּחַת הַשֶּׁה.

חכמים עסקו, כמובן, בגדרים ההלכתיים של תשלום זה - אימתי משלמים ומה אופיו של התשלום ועוד. יחד עם זאת, בהקשבתם לכתובים, ראו חכמים מקום ללמוד הדרכה מוסרית מדין זה (בבא קמא ע"ט ע"ב):

אמר רבי מאיר: בא וראה כמה גדול כח של מלאכה, שור שביטלו ממלאכתו חמשה, שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה. אמר רבן יוחנן בן זכאי: בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על כתיפו ארבעה.

רבי מאיר ורבן יוחנן בן זכאי הבינו, כי השינוי ששינתה התורה בין שור לשו צריך לעורר אותנו לשאלה - מה באה התורה ללמדנו בכך? יש חשיבות להקשבה לערך המוסרי של דברי התורה, יחד עם העיון בפרטים ההלכתיים של הדינים.

יש להדגיש, כי יחד עם החשיבות בהסתכלות זו על דברי התורה, יש להזהר מהפרזה בכיוון זה. לא באו דברי התורה רק להדרכות מוסריות, ולא באה התורה רק כדי שנשאל: "מה אומרת לי הסוגיא". עיקר המאמץ והעמל הלימודי בא כדי להבין מה אומרת התורה, מה משמעות דיניה ומה העומק הבונה את ההלכות. יש להזהר שלא להפוך את הטפל לעיקר, ואת הפרפראות לעיקר הסעודה.

סוגיות רבות יכולות להיות בסיס ללימוד מעין זה, ועלינו לפתוח את עינינו ואת לבנו להדרכות העולות מדברי חכמים, ולשאול את עצמנו: "מה אומרת לי הסוגיא", ואיזו הדרכה אנו יכולים לקבל מהדברים שאנו למדים.

השיעורים הקשורים לכלל זה מפורטים בעמוד הבא.

השיעורים הקשורים לכלל זה:

עמוד 131	מלאכת קושר	שבת
עמוד 317	החיים - הנאה או מחוייבות	בבא קמא
עמוד 328	"כח אחר מעורב בו"	בבא קמא
עמוד 343	למה נמנו ארבעה אבות נזיקין?	בבא קמא
עמוד 424	גמל במשיכה וחמור בהנהגה	בבא מציעא
עמוד 432	קנין חצר בקטן ובקטנה	בבא מציעא
עמוד 436	"בעליו עמו לא ישלם"	בבא מציעא
עמוד 484	פריעת חוב בתוך הזמן	בבא בתרא
עמוד 592	הלכה כבתראי	